

Agenioideus sericeus

Murvågstekel

Steklar, Vågsteklar

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Starkt hotad (EN)
B2ab(iii,iv)c(iv)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Hymenoptera (steklar), **Familj:** Pompilidae (vågsteklar), **Släkte:** *Agenioideus* (slankvågsteklar), **Art:** *Agenioideus sericeus* - murvågstekel (Vander Linden, 1827) **Synonymer:** *Agenioideus sericeus* (van der Linden, 1827), *svart slankvågstekel*, *svart murvågstekel*, *Pompilus sericeus* Vander Linden, 1827, *Pompilus vicinus* Lepeletier, 1845, *Pompilus subserricornis* Kohl, 1879, *Anospilus hungaricus* Moczar, 1944, *Pompilus gaullei* Tournier, 1889, *Pompilus declivus* Tournier, 1889

Kännetecken

Längd hona 6–9 mm, hane 4–6 mm. Kroppen är helt svart hos båda könen med undantag för hanens sista synliga bakkroppssegment som har en central vit fläck. Kroppsytan är till skillnad från närstående arter skinande blank, särskilt tydligt på efterryggen. Kroppen är täckt av kort och tät behåring som är övervägande brun. Större inslag av silverfärgade hår finns bl.a. på nedre delen av mellankroppen, höfterna och på efterryggen där behåringen bildar en solfjäderformad virvel. Efterryggen saknar den långsgående centrala fördjupning som finns hos bergvågstekel *Agenioideus cinctellus*. Honans första framfotssegment har en gles kam bestående av tre tunna borst. Hanens ändbukplåt är svagt rundad och endast vid basen med en antydd köl.

Utbredning och status

Murvågstekel är i Skåne på sin nordliga utbredningsgräns och senaste fynden gjordes på Kullaberg 1977 och i Löderup 1992. Troligen har en tillbakagång skett i Skåne, eftersom ett flertal äldre insamlingar finns belagda. I Danmark förekommer arten på Nordsjälland, Fyn och Lolland och har under 1800-talet påträffats i större antal vilket visar att arten åtminstone lokalt varit vanlig. Schiødt skrev i sin danska fauna ”Jeg har nogle gange fundet den i mængde omkring Kjøbenhavn”. Det senaste danska fyndet gjordes 1948. Arten har aldrig påträffats i övriga delar av Norden. Världsutbredningen sträcker sig från Nordafrika genom södra och centrala Europa österut till Ukraina (Lelej 1995) och Turkiet (Özbek m.fl. 2000), enligt Wolf (1998) även till Centralasien. I allmänhet förekommer arten sällsynt men kan lokalt uppträda i större antal.

Ekologi

De enda två moderna fyndplatserna i Skåne utgörs av sydvända branter på sandig erosionskust (Löderup) och sydväxtberg (Kullen). En tidigare uppgift om artens förekomst i kustnära dynlandskap i östra Skåne (Tjeder 1954) beror på felbestämning. Äldre fynd från Skåne och Danmark visar att arten tidigare har förekommit i anslutning till bebyggda miljöer. I Mellaneuropa är detta förhållande känt och arten är där även känd från utpräglade värmemiljöer, t.ex. sydvända murar och branter i lössjord. Inga säkra uppgifter om artens levnadssätt finns från övriga Norden, men den har studerats i andra delar av Europa där det noterats en viss flexibilitet vid boanläggning. Arten kan återanvända gamla bon av murarvågstekel *Auplopus carbonarius*, men den har även setts gräva ut ett enkelt bo som förslutits med sand och partiklar från boets närmaste omgivning. Artens bytesval är brett och utgörs av täckvävarspindlar (Linyphiidae), hjulspindlar (Araneidae) och sporrspindlar (Miturgidae) (Gros & Wahis 2002), men troligen angrips även andra spindelfamiljer.

I Sverige har arten påträffats från början av juli till mitten av augusti, vilket även är aktivitetsperioden som Schiødt (1837) noterat för danska populationer. I Syd- och Mellaneuropa är arten aktiv även tidigare under sommaren.

Hot

Exploatering av befintliga lokaler är ett hot, likaså igenväxning genom upphörd eller minskad hävd i odlingslandskapet som innebär ökad beskuggning av t.ex. sydvända stenmurar eller vallar. Restaurering av gamla murar, stenpartier o.dyl. kan innebära att håligheter täpps igen och det kan troligen också vara menligt för arten.

Åtgärder

Förhindra exploatering av förekomstlokaler. Bevara solexponerade murar, väggar och skärningar och håll dem fria från skuggande vegetation. Artens förekomst vid Kullaberg bör om möjligt studeras för att ge underlag för beslut om skötselåtgärder inom reservatet. Skydd och återskapande av småskaliga odlingslandskap i sydligaste Sverige kan gynna murvägstekeln och många andra insekter.

Övrigt

Etymologi: sericeus (lat.) = som har att göra med silke; sericus = av silke; suffixet -eus.

Uttal: [agenioideus seriseus].

Litteratur

Day, M.C. 1988. Spider wasps (Hymenoptera: Pompilidae). – *Handbooks for the Identification of British Insects* 6(4):1–60.

Lelej, A.S. 1995. 64. Fam. Pompilidae – spider wasps. – In: P.A. Lehr (red.). *Key to the insects of Russian FarEast in six volumes*. Vol. 4(1): Neuropteroidea, Mecoptera, Hymenoptera. St Petersburg, Nauka, sid. 211–264 (på ryska).

Gros, E. & Wahis, R. 2002. Contribution à la connaissance des *Agenioideus* de la faune franco-belge (Hymenoptera, Pompilidae). – *Bull. Soc. ent. France* 107(3):313–334.

Oehlke, J. & Wolf, H. 1987. Beiträge zur insektenfauna der DDR: Hymenoptera – Pompilidae. *Beitr. Ent., Berlin* 37(2):279–390.

Persson, P.I. 1959. In: Wolf (1959). Wegwespen (Hym. Pompiloidea) des Zoologischen Instituts der Universität Lund. *Opuscula Entomologica* 24(3):164.

Priesner, H. 1969. Studien zur Taxonomie und Faunistik der Pompiliden Österreichs. Teil IV. *Naturk. Jahrb. Linz* (1969):77–132.

Sörensson, M. 1990. *Agenioideus ciliatus* (Lep.) – en sydeuropeisk vägstekel (Hym. Pompilidae) från Ulla Hau, Fårö. *Fazett* 3(1–2):1–28.

Tjeder, B. 1954. Östskånska insekter 1. *Opuscula Entomologica* 19:58–69.

Wolf, H. 1969. Bemerkungen über schwedische Wegwespen (Hym. Pompiloidea). – *Opuscula Entomologica* 34(1–2):17–27.

Wolf, H. 1986. Zur Kenntnis der Gattung *Agenioideus* Ashmead, 1902 (Hymenoptera, Pompilidae) II. – *Linz. biol. Beitr.* 18(1):5–84.

Wolf, H. 1998. Wegwespen (Hymenoptera, Pompilidae) des Oberösterreichischen Landesmuseums Linz (Austria) aus Zentralasien. – *Linz. biol. Beitr.* 30:331–348.

Özbek, H., Yildirim, E., Wolf, H. & Wahis, R. 2000. The Pompilidae (Hymenoptera: Aculeata) fauna of Turkey: Part II. Pompilinae. – *Zoology in the Middle East* 21:109–128. Heidelberg.

Författare

Mikael Sörensson 1991. Rev. Johan Abenius 2001, 2013.